

Sborník příspěvků z mezioborové konference

„Sebevraždy všedního dne: co my na to?“

15. listopadu 2013

Velká posluchárna Evangelické teologické fakulty UK v Praze, Černá 9

Evangelická teologická fakulta Univerzity Karlovy v Praze
ve spolupráci

s Psychosociálním intervenčním týmem České republiky
Psychologickou službou Generálního ředitelství Hasičského
záchranného sboru Ministerstva vnitra České republiky

Cyrilometodějskou teologickou fakultou Univerzity Palackého v Olomouci
Spolkem krizovců a humanitářů

C Í L E K O N F E R E N C E

- sdílet zkušenosti se sebevraždou a postoje vůči ní z pozic osobních, profesionálních, teoretických i z pozic společenství a společenských. „Zajímá nás, jak to v sobě každý má, a nechceme téma sebevražd tabuizovat.“
- pojmenovat otázky a dilemata v tomto hodnotově obsazeném tématu. „Je to každého svoboda“ vs. „Hodil/a to na mě“ vs. „Chci vám tím říct“.
- Připomenout a pojmenovat příslušnou míru osobní a společenské zodpovědnosti a solidarity. Je možné najít společná vodítka pro jednání před sebevraždou a po ní?

Obsah

Nárazu si ani nevšímnu <i>Strojvedoucí Ing. Martin Diák.....</i>	3
Co je poté náš úkol <i>Drážní hasič František Kratochvíl</i>	4
Jak jsem se to dozvěděla a co bylo dál <i>Matka Zuzana Pousková – Plzeňská zastávka o. s.</i>	5
Intervence u sebevražd <i>Mgr. Lukáš Legner</i>	7
Sebevražda – jak se nás v HZS ČR dotýká? <i>PhDr. Zuzana Vrbová, PhDr. Eva Biedermannová, Ing. Martin Vondra</i>	8
Bible o sebevraždách <i>Ladislav Beneš, Dr. – Katedra praktické teologie UK ETF</i>	10
Sebevraždy všedního dne: Co my na to? <i>Zpráva studentky T. Provazníkové o listopadové konferenci na ETF... ..</i>	14

Nárazu si ani nevšímnu

Strojvedoucí Ing. Martin Diák

Zkušenost se sebevraždou z pohledu strojvedoucího

Jmenuji se Martin Diák a pracuji pro společnost ČD, a.s. již šestým rokem jako strojvedoucí.

V ten den jsem nastoupil do služby v mé domovské jednotce – v Hradci Králové v 5 hodin 15 minut. Mým úkolem bylo vést osobní a spěšné vlaky mezi Hradcem Králové a Pardubicemi. Do směny mi byl přidělen kolega strojvedoucí, který se zacvičoval k obsluze jednotek „RegioPanter“, které jsou na tyto výkony nasazovány. Vzhledem k tomu, že kolega již na těchto jednotkách několik směn odjezdil, věnoval se samostatně řízení a já jsem zaujal místo na druhé sedačce, která je umístěna v rohu stanoviště strojvedoucího.

Při jízdě jednoho ze spěšných vlaků z Pardubic do Hradce začal najednou kolega houkat v místech, kde to není obvyklé. Během okamžiku použil rychlobrzdu a řekl něco ve smyslu: „Ty vole, je tam!“ Ze svého místa jsem neměl výhled na trať, nevěděl jsem, co se děje, proto jsem se na kolegu podíval a zeptal se: „Kdo, nebo co tam je?“ Odpověděl: „Sebevrah! Dal si hlavu na kolej.“ Podle výrazu jeho obličeje jsem poznal, že to myslí vážně. V té chvíli už souprava zastavila. Vzhledem k tomu, že jsem nic neviděl ani neslyšel, můj mozek stále nechtěl věřit tomu, co se stalo. Adrenalin ale zapůsobil a já jsem si vybavil, co je v těchto situacích mojí povinností. Radiostanicí jsem zavolał výpravčímu do stanice Hradec Králové, od které jsme byli asi 2 kilometry vzdáleni, a sdělil mu číslo vlaku, naši kilometrickou polohu a co se stalo. Potom jsem zajistil soupravu proti ujetí a šel informovat cestující a vlakvedoucího. Pak jsem opustil soupravu a běžel na místo střetu. Z dálky jsem viděl mezi kolejnicemi tmavý předmět. Můj mozek mi stále namlouval, že je to pes, srnka nebo nějaký neživý předmět. Jak jsem se k tomu místu blížil, bylo stále zřetelnější, že se mýlím. Mezi kolejnicemi ležela lidská hlava, tělo leželo o kus dále v příkopě. Na ostatky jsem se podíval jen na dobu nezbytně nutnou ke zjištění, že dotyčnému už není pomoci. Vrátil jsem se k vlaku, informoval o události svého přímého nadřízeného, řekl cestujícím, co se stalo a spolupracoval s vlakvedoucími na zajištění jejich odvozu z místa. Mezitím už dorazily postupně všechny složky integrovaného záchranného systému. Následovalo asi dvouhodinové vyšetřování. S kolegou jsme byli několikrát vyslechnuti, výpověď vyžadovala policie, kriminální policie, zástupce HZS ČD, a vyšetřovatel správce infrastruktury (SŽDC).

Po ukončení vyšetřování se nás vyšetřovatel SŽDC zeptal, jestli jsme schopni dovézt soupravu do cílové stanice. V té chvíli jsem měl paradoxně dobrý pocit, že jsem vše zvládnul a nepochybil v žádné ze svých povinností. Odpověděl jsem tedy, že v tom není problém a následně nabídl nadřízenému, že směnu dokončím. Strojvedoucí má v tomto případě nárok na vystřídání a dva následující dny může využít placené volno. Nadřízený mi doporučil, abych tohoto využil, věděl totiž, že to je moje první zkušenost tohoto typu. Souhlasil jsem, sepsal všechna potřebná hlášení a ukončil směnu.

Po příchodu domů na mě padla únava a stín celé události. Před očima jsem stále měl obrázek hlavy mezi kolejnicemi... Zbytek dne a dva dny následující jsem nebyl „ve své kůži“. Nakonec jsem byl rád, že jsem možnost, kterou nám v tomto případě zaměstnavatel dává, využil. Nepatřím sice, myslím, k přehnaně citlivým lidem, ale zážitky tohoto typu člověk nezažije každý den. A to ani při povolání strojvedoucího. I mojí psychikou to tedy určitým způsobem otřásl, byť naštěstí jen krátkodobě.

Co je poté náš úkol

Drážní hasič František Kratochvíl

Velitel směny „C“ Hasičské záchranné služby Správy železniční dopravní cesty s.o. (HZS SŽDC)

Seznámení s činností HZS SŽDC: naše jednotka se zabývá převážně činností při záchraně lidí, zvířat a majetku v souvislosti s provozem železnice, v rámci smlouvy o pomoci zasahuje také mimo železnici a to na vyžádání HZS České republiky.

Při střetech kolejových vozidel s osobami dochází ve většině případů k úmrtí, jen výjimečně postižený přežívá a vždy s těžkými následky na zdraví.

Zásah v souvislosti s neštěstím na železnici vyžaduje přítomnost všech hlavních složek IZS (policie, hasiči, záchranka) a také dalších služeb (pohřební služba). To znamená, že se na místě při zásahu pohybuje mnoho lidí. Například jen já mám pod sebou osm lidí. Často jsou tam i cestující z vlakové soupravy, která má nehodu. Tito lidé nejsou znalí pravidel pohybu v kolejišti. Od toho se odvíjí i naše činnost. Při zásahu se věnujeme nejen osobě, která se střetla s vlakem, ale také musíme zajistit bezpečný pohyb všech osob kolejišti. Jak zasahujících, tak i cestujících. Pokud strojvedoucí může před střetem odhadnout situaci, použije rychlobrzdu. Pro cestující a osádku vlaku neočekávané prudké brzdění přináší riziko úrazů. Vždy tedy procházíme soupravu a vyhledáváme případné zraněné, při té příležitosti informujeme cestující a žádáme je, aby vyčkali dalších pokynů. Vlak totiž do skončení všech prací, včetně vyšetřování, nesmí odjet. Pro cestující je zřízena náhradní autobusová doprava, ale často není jednoduchá evakuace cestujících z vlaku do autobusů. Většinou k těmto střetům dochází v těžko přístupných místech, zde je naším úkolem zajistit cestujícím bezpečný přesun z vlaku do autobusů, zároveň musíme dbát, aby při přesunu cestující nepřišli do kontaktu s následky nehody. Nežádá se stává, že strojvedoucí vidí celou situaci, ví, že osoba se chystá skočit pod vlak, ale není technicky možné již vlak zastavit. V takovém případě je nutné komunikovat i se strojvedoucím. *„Pamatuj si na zásah, kdy jsem jako velitel zjistil, že strojvedoucí je ve své kabině sám a zjevně otřesen, sedl jsem si k němu a hovořil s ním dokud se na místo nedostavil střídající strojvedoucí. Strojvedoucí mi pak sdělil, že je rád, že s ním někdo byl, protože byl v této situaci poprvé, těžce ji nese.“*

Na místo nehody se také někdy dostaví příbuzní postižené osoby, v případě, že došlo k usmrcení, bývají jejich reakce velmi silné. V těchto případech využíváme služeb psychologů HZS ČR, kteří jsou k zásahu rovněž přivoláni. Přítomnost příbuzných na místě je okolnost, která zásah komplikuje, ale musíme se s ní vyrovnat, chápeme, že se pro ně jedná o náročnou životní situaci. Podobně náročnou situací může být zásah i pro nás profesionální pracovníky. Zvláště pro začínající kolegy. Proto třeba „nováčka“ sleduju i poté, co se vrátíme zpátky, kolikrát to není hezký pohled. Přijedeme zpátky, a musíme být připraveni na další věc.

Asi poslední naší činností u zásahu je doprava ostatků k pohřebnímu vozu a následná dezinfekce kolejiště.

Post skriptum:

Z popsaného vyplývá, kolik lidí je touto událostí více či méně zasaženo.

„Mluvíme zde o sebevraždách dětí a mladých lidí, já osobně po prvním zásahu, kde takto přišlo o život dítě, jsem ihned po skončení prací telefonoval dceři, abych se jí vyptal na její problémy.“

„Mojí osobní zkušeností, a po diskuzích s kolegy zdá se obecnou, čím nižší věk (oběti) – tím větší otřes) pro zúčastněné.“

Jak jsem se to dozvěděla a co bylo dál

Matka Zuzana Pousková – Plzeňská zastávka o. s.

Jmenuji se Zuzana Pousková, je mi 40 let a jsem maminkou čtyř dětí.

Moje prvorozená dcera Kateřina Kozáková zemřela krátce před svými 15-tými narozeninami, a to ze svého rozhodnutí – pod koly vlaku, v srpnu to byly dva roky. V té době jsem byla v polovině těhotenství s nejmladší dcerou.

Katka ukončila osmou třídu základní školy s výborným prospěchem, užívali jsme si prázdniny a dovolenou, probírali plánovanou stavbu domu a také koupí psa, kterého si velmi přála a kterého měla slíbeného, odjela na svůj vysněný koňský tábor. Když jsem si ji vyzvedávala po návratu, loučila se s ostatními slovy – Tak zase za rok, jo?

Následující neděli proběhla větší rodinná oslava s grilováním, nic nenasvědčovalo tomu, co se má stát následující den. Proto jsme také všichni v prvních hodinách a dnech po její smrti negovali možnost suicida.

Navždy si budu pamatovat poslední večer strávený v posteli u televize, vysílající Planetu opic, povídání, colu, brambůrky ...odešla spát s tím, že ji v ráno v 7.00 vzbudím a odjedeme na ortodoncii.

Katka ale krátce před tři čtvrtě na šest ráno opustila byt. Oblékla se, vzala si kontaktní čočky, nechala doma mobil, tramvajenku, měla pravděpodobně jen stokorunu v kapse u kalhot, nezapomněla nás znovu zamknout a zmizela.

Poslední obrázky své dcery, které mám, jsou záznam z bezpečnostní kamery ve vchodě paneláku, kde jsme v té době žili, a ona na tom záznamu působí naprosto normálně. Není tam patrné žádné rozrušení, žádná emoce, nic. Působí dojmem, že vybíhá koupit deset rohlíků a za pár minut se vrátí.

Pro mě bylo v prvních pocitech viny nejhorší to, že jsem ji slyšela odcházet. Slyšela, ale nezvedla jsem se z postele. Myslela jsem si, že jde znovu na toaletu. Až po chvíli, když se mi zdálo, že dlouho neslyším další zvuky, jsem vstala a šla do předsíně s dotazem, jestli je vše v pořádku, jestli jí není špatně. A zjistila jsem, že vlastně není doma. Volala jsem jí na mobil, ale ten zvonil v pokojíčku. Oblékla jsem se, vyběhla před dům (podle záznamu kamery její a můj odchod dělilo 20 minut), oběhla blok, vrátila jsem se pro klíče od auta, objela sídliště a zjistila, že opravdu nikde není. A začal ve mně klíčit pocit toho, že je něco špatně.

Moje úplně první reakce byla ta, že se na táboře naučila kouřit a vyběhla ven za tím účelem. Když jsem ji nenašla a začala zjišťovat, co asi vlastně mohla mít na sobě a s sebou (záznam z kamery jsme získali až cca 4 dne poté, došla jsem k přesvědčení, že vyběhla za někým, že musela sednout někomu do auta, zmizet tak rychle.

Pocit toho, že je něco špatně, mě přinutil v 8 hodin vzbudit Kaččinu nejbližší kamarádku, věděla jsem, že spolu večer komunikovaly přes FCB, vyptávala jsem se na jakoukoliv zmínku o čemkoliv – vše negovala, vyžádala jsem si i dopis, který jí Kačka poslala z tábora.

Volala jsem otci Kateřiny, ten k nám vzápětí přijel a dál jsme obvolávali vedoucí z tábora, pídili se po nějakých indiciích, které by nám mohly pomoci. Kontaktovali jsme i OSPOD s dotazem, za jak dlouho můžeme nahlásit odchod dítěte policii – po odpovědi, že pokud se jedná o nezletilou, můžeme ihned, jsme se vydali krátce po 11. hodině na policii.

Můj pocit toho, že je něco opravdu hodně špatně, sílil. Jsem přesvědčená i o tom, že jsem cestou z kopce dolů viděla vlak, který širokým obloukem obkružuje Bolevecký rybník.

V okamžiku, kdy jsme se snažili dozvonit na služebnu, odjížděla odsud hlídka. Když jsme čekali na vrátnici služebny, proběhl v její hloubi hovor o tom, že zastávka Bílá hora není na Bílé hoře, ale že se musejí vrátit zpátky k Boleváku a ke stanici autobusu. Dívala jsem se na otce Kačky a říkala jsem mu, že se něco stalo na kolejích a že mám hrozný pocit. ...Po nějaké době se nás ujal policista, nechal nás nahlásit zmizení dcery, popsat osobu, oblečení, vzal si kontakty na vedoucí z tábora. A nechal nás sedět na lavicích u vchodu.

Krátce poté jsem zaslechla hovor (telefon, vysílačka), jak policista nahlašuje popis zmizelé osoby, náhle se mění dynamika hlasu a je patrné jeho rozrušení – „No, jasně, modré triko ...jizva na břiše ... no, tak to je TA Kozáková !!“

A pro mě se zastavil svět a já jsem s naprostou jistotou VĚDĚLA, že moje dcera je mrtvá, ale absolutně jsem si to nechtěla připustit. Hleděla jsem na svého bývalého manžela, který neměl ve tváři jedinou emoci, a přemýšlela, že TO přece také musel slyšet. Odmítala jsem uvěřit, stejně jako on, později přiznal, že hovor vyslechl také zřetelně.

Snažila jsem se chytat stébla, nadhazovat sama sobě otázky, co budeme dělat, až nám ji najdou – živou a zdravou, a zároveň mě drtilo, proč nás tam ještě nechávají, když všechny dostupné informace jsme řekli, na co čekáme?

Dvě hodiny popírání reality, dvě hodiny pekla, kdy jsme se snažili uvěřit, že to není pravda.

Pak se otevřely vchodové dveře a kolem nás prošly dvě ženy v civilu, už jen jejich pohled položil další dílek skládačky. Po chvíli nás pozvaly poprvé dovnitř do kanceláře. Když jsem se zvedala a udělala pár kroků, jedné z nich se rozšířily zorničky – „Vy ... vy čekáte miminko?!“ Cvak – další dílek. Jsem těhotná a oni se toho bojí, protože mi jdou říct to, co se mám říkat nejhůř.

Pak už jsem jen slyšela slova policistky a policejní psycholožky, o kterých jsem věděla, že přijdou a která jsem slyšet nechtěla.

Plakala jsem, poslouchala informace o tom, kam se máme obrátit, kdybychom potřebovali pomoc, zda si přeju pro sebe zavolat lékaře, že nás vyhledá vyšetřovatel atd.

Pak mě vytrhlo z mé apatie nějaké slovní spojení, nepamatuji si jej přesně, ale vím, že mě to přinutilo k hlasité reakci – „A vy si snad myslíte, že to udělala schválně?!?“

Zpětně chápu jejich překvapení – nemyslely, byly o tom už přesvědčené, ale já jsem stále ještě pracovala s tím, že sice moje dcera zemřela, ale nějakým strašným nedopatřením, při nějaké nehodě. Odmítala jsem připustit, že moje dcera zemřela z vlastní vůle. Nedávalo to smysl, žádný.

Až za další dva dny mi přátelé (nikoliv policie) řekli, že na pražcích zůstal vyrytý nápis: „Miluji Tě, maminko.“

Žádný jiný dopis na rozloučenou se nenašel, žádné cizí zavinění se neprokázalo.

Moje dcera při plném vědomí a za krásného slunečného dne položila krk na kolej a odložila tam svoje tělo jako nepotřebný starý kabát.

Lze se s něčím takovým vůbec někdy smířit? Lze to pochopit?

Nikdy se nedozvím, PROČ se to stalo, proč se tak rozhodla, ale je naprosto zřejmé, že Kačka udělala to, co udělat chtěla. A jakkoliv je toto rozhodnutí pro mě nepochopitelné a bolestné, dospěla jsem k tomu, že jsem povinna ho respektovat.

Moje dcera se rozhodla zemřít a já v tuhle chvíli nemohu dělat nic víc, než se to snažit přijmout a zpracovat.

Přesně dva roky po Kaččině smrti byla na jednom blogu Amelie Monmartr zveřejněna úvaha o sebevraždách a končí větami, která přesně zrcadlí moje pocity –

„Nezjednodušujte, neodsuzujte, nevíte, čím si prošli, co je zlomilo ...

Noste je v srdci a nesnažte se je pochopit.

Bud'te rádi, že jste sami nestáli tak blízko konce, protože kdyby ano ... chápali byste...“

Intervence u sebevražd

Mgr. Lukáš Legner

Terénní krizová pomoc lidem demonstrujícím úmysl sebevraždy

Ve své diplomové práci jsem se pod vedením paní doktorky Lonekové věnoval tématu krizové intervence u osob demonstrujících úmysl sebevraždy na veřejnosti. „Demonstrování úmyslu sebevraždy“ neznámá, že by se jednalo o „demonstrační pokus“. Je to behaviorální termín, který používají příslušníci integrovaného záchranného systému (IZS) k označení případů lidí, kteří pravděpodobně chtějí nebo se rozmyslí ukončit svůj život a ke kterým IZS vyjíždí. Zajímalo nás, co se v takové situaci na místě výjezdu odehrává. Využili jsme reflexi dvanácti profesionálů, kteří tuto intervenci poskytují – hasičských psychologů, proškolených hasičů a policejních vyjednávačů. Použili jsme kvalitativní metodologii interpretativní fenomenologické analýzy. Ke sběru dat jsme využili polostrukturované rozhovory. Předkládané výsledky jsou tedy naší subjektivní interpretací rozhovorů. Zaměřili jsme se na proces zmiňované intervence a jeho fáze, používané strategie, potřeby interventů a činnost složek IZS při zásahu u suicidanta. Rád bych zmínil některé z výsledků, ke kterým jsme dospěli v empirické části.

Zjistili jsme, že většina suicidantů demonstrujících úmysl sebevraždy (např. na mostě, komínu atd.) uvítá možnost mluvit o své situaci a svých problémech s příslušníkem IZS. Když se v těchto případech se suicidantem podaří navázat kontakt a suicidant začne mluvit o sobě a své situaci, znamená to významný posun v krizové intervenci kupředu. Navázání kontaktu je klíčovou fází celého procesu. Zásadní je postupné vybudování „dobrého vztahu“ mezi interventem a suicidantem. Podstatnými charakteristikami v tomto vztahu jsou na straně intervenenta pokora, respekt, lidskost a empatie, neodsuzující přijetí a opravdovost. To je nejdůležitější „léčebný“ prvek celé intervence. U suicidanta pak většinou narůstá důvěra v intervenenta.

Významné rozdíly v intervenci jsou způsobeny přítomností duševního onemocnění nebo intoxikací na straně suicidanta a také jeho motivací. V případech intoxikace nebo akutní ataky psychózy bývá významně narušena suicidantova schopnost racionálního uvažování. Když nelze apelovat na racionalitu, krizová intervence se stává velmi náročnou, či přímo neúčinnou. V těchto případech bývá ze strany IZS preferenčně volen fyzický zásah.

Pokud mluvíme o fyzickém zásahu, tedy o pokusu hasičů fyzicky dotýcnému zabránit v dokonání suicida – i proti jeho momentální vůli – dostáváme se na eticky nabitě téma. Dle zákona je ale dané, že složky IZS mají podnikat takové kroky, aby sebevraždě zabránily, byť by to mělo být násilnou cestou. Na druhou stranu je pravda, že pokud je zachováno racionální uvažování suicidanta (být sám momentálně nevidí žádnou pozitivní alternativu), snaží se většina oslovených fyzický zásah oddálit, respektive se mu pokud možno zcela vyhnout. Těžiště pomoci suicidantům vidí tito lidé v poskytování krizové intervence, která je zakončena dobrovolným (mentálním i fyzickým) odstoupením suicidanta od momentálního dokonání sebevraždy. Zjistili jsme, že mnozí dotazovaní interventy se snažili po případném fyzickém zásahu vysvětlit suicidantovi důvody zásahu („Promiňte... Báli jsme se...“) a nastínit mu, jaký může být a bude další postup, případně i dokončit započatou krizovou intervencí. Někteří hovořili o tom, že fyzickému zásahu se snaží vyhnout také proto, aby zásahem opětovně nepotvrdili suicidantův pocit (či myšlenku), že nemá kontrolu nad svým životem. Slovy policejního vyjednávače: „nevyjednáváme, my poskytujeme krizovou intervencí“.

Ukázalo se, že interventy, se kterými jsem rozhovory vedl, byli lidé, kterým na suicidantech skutečně záleželo a do pomoci suicidantům hodně investovali, hodně se v ní angažovali. Zaznamenali jsme i případy, kdy se dotýcný intervent se suicidantem vídal ještě nějakou dobu i po skončení své povinnosti, chodil ho navštěvovat do nemocnice apod. Policejní vyjednávači mají v tomto ohledu zřejmě větší možnosti než ostatní interventy. Místy jsme zaznamenali negativní zkušenosti se spoluprací mezi složkami. Jednalo se o případy, kdy si hasiči stěžovali, že zažili nevhodný a dehonestující přístup příslušníků policie či zdravotníků, policisté zase, že zažili obdobný přístup hasičů a zdravotníků; se zdravotníky jsme nemluvili, ale pravděpodobně by se vyjádřili podobně o ostatních složkách IZS. Máme za to, že je to způsobeno chybným zobecněním. Při detailnějším pohledu se ukázalo, že šlo o chování konkrétních lidí, spíše než o složku IZS jako

takovou. I ve složkách IZS jsou pochopitelně lidé, kteří se v této problematice neorientují tak jako interventí a mohou dělat zcela lidské chyby, interventům až nepochopitelné. Záleží také na kraji, ve kterém dotyčný intervent pracuje. Zdá se ale, že rozdíl se postupně stírají a že tato forma pomoci je v posledních letech profesionalizována a dochází k lepší spolupráci jednotlivých složek IZS.

Důležitou roli v celém procesu hrají také čas a povětrnostní podmínky. U suicidanta se s postupem času mohou objevit fyziologické potřeby, které ho přimějí z kritické situace odstoupit. To proto, že se chce o svém životě či smrti rozhodnout, ne být donucen k dokonání suicida svým aktuálním fyzickým stavem.

Existuje množství využívaných strategií, přičemž se vzhledem k variabilitě suicidantů doporučuje přizpůsobovat se a využívat ty strategie, které právě přináší výsledky. Někdy mohou zafungovat i zcela paradoxní strategie (například navrácení nože suicidantovi, který má na krku oprátku). Jde o to hledat, na co a na koho reaguje suicidant pozitivně. Obecněji platné je však pravidlo nevyhovět suicidantovi, pokud se dožaduje přítomnosti konkrétních příbuzných. Avšak i toto pravidlo má své výjimky.

Závěrem bych rád poděkoval všem interventům z řad hasičů i policistů, kteří nám poskytli rozhovor na toto téma, a především všem, kteří tuto formu pomoci poskytují. Teď již vím, že je to často také nad rámec jejich pracovní doby, bez ohledu na časové nároky a často bez nároku na odpočinek před nastoupením na běžnou pracovní směnu.

Sebevražda – jak se nás v HZS ČR dotýká?

PhDr. Zuzana Vrbová, PhDr. Eva Biedermannová, Ing. Martin Vondra

Hasičský záchranný sbor České republiky

Sebevražda je jevem, který se dotýká Hasičského záchranného sboru ČR a jejich příslušníků a zaměstnanců v mnoha aspektech, a to nejen profesně, ale i lidsky. Nejenom, že se se sebevraždou setkáváme v pracovních rolích, ale každý příslušník se pohybuje ve svém zaměstnání s vlastní individuální historií, v níž se se sebevraždou mohl vzdáleně, ale někdy i v rámci blízké rodiny setkat.

V rámci HZS ČR to jsou v první řadě často operátoři tísňové linky 112, kterým lidé uvažující o sebevraždě telefonují, dále jsou to výjezdoví hasiči, kteří k takovýmto jedincům vyjíždějí zasahovat, někdy na místo události vyjíždějí i psychologové sboru (jak k samotným „sebevrahům“ – pokud není v dosahu vyjednávač Policie ČR – tak někdy k jejich rodinám), a právě psychologové HZS ČR se podílejí i na vzdělávání ostatních kolegů v této problematice.

Z uvedených skutečností pro nás tedy vyplývá, že pro Hasičský záchranný sbor ČR je nezbytné zajistit připravenost svých příslušníků, a to nejenom zakotvením postupů v různých interních předpisech a metodických pomůckách, ale i prostřednictvím vzdělávání, výcviku a tréninku.

Z nejdůležitějších metodických materiálů je potřeba zmínit Společnou typovou činnost složek IZS při společném zásahu – STČ 02/IZS – „Demonstrování úmyslu sebevraždy“, kde jsou přesně stanoveny kompetence, povinnosti a postupy jednotlivých složek IZS, a STČ 12/IZS – „Typová činnost složek IZS při poskytování psychosociální pomoci“.

Hasiči se dále na komunikaci s lidmi, kteří demonstrují úmysl spáchat sebevraždu, připravují v rámci pravidelné odborné přípravy, speciálně jsou proškolení hasiči – lezci a členové Týmů posttraumatické péče.

Pro operátory tísňové linky 112 byla vytvořena speciální příprava a byly vytvořeny algoritmičké karty s postupy komunikace jak s osobou, která již podniká kroky vedoucí k sebevraždě, tak s osobou, jež na tísňovou linku volá vlastně nesprávně – v případě, že hledá spíše služby linky důvěry a chce si jenom popovídat o své těžké životní situaci.

Psychologická služba navíc natočila metodické DVD, zachycující správné postupy první psychické pomoci v situacích různých neštěstí, včetně komunikace se sebevrahem.

Všechna zmíněné metody jsou navíc pravidelně prověřovány pravidelnými cvičeními v rámci integrovaného záchranného systému, kde je prostor si vše vyzkoušet v modelových situacích.

V každém případě nám jde vždy o pomoc druhému člověku, zachování jeho důstojnosti, respektování jeho svobodné vůle, ale současně se společně s ním snažíme nalézt alternativní řešení, které by nevedlo k násilnému ukončení života.

V neposlední řadě pamatujeme také na dostupnost „ošetření“ a péče i pro zasahující, pro něž je opakované vystavování se lidskému neštěstí také zátěží.

Kasuistiky:

Jednalo se o mladého muže opakovaně demonstrujícího úmysl sebevraždy skokem ze sloupu velmi vysokého napětí. Muž se pokaždé nacházel na sloupu ve výšce 35 – 40 m s napětím 400 kV.

Na řešení situace se podílely vždy všechny základní složky Integrovaného záchranného systému – Policie ČR, Hasičský záchranný sbor ČR a Zdravotní záchranná služba, plus ostatní složky, v tomto případě především Městská policie. K tomuto typu zásahu je pro složky Integrovaného záchranného systému zpracován metodický postup (zmíněna Typová činnosti složek IZS – STČ 02/IZS) a v souladu s tímto postupem byl vždy vyžádán na místo policejní vyjednávač.

Hasiči spolu s policisty zabezpečili prostor a okolí, ve kterém se člověk demonstrující úmysl sebevraždy nacházel, tak aby do prostoru nevstupovaly cizí osoby nebo osoby, které by mohly zásah zkomplikovat (např. příbuzní). Současně byla učiněna některá technická a bezpečnostní opatření – odpojení energie, byl v pohotovosti vrtulník LS PČR, a na místě byla k dispozici lezecká skupina Hasičského záchranného sboru Středočeského kraje.

Celkem se jednalo o čtyři opakované pokusy o sebevraždu, vždy se stejným scénářem. Ve dvou případech byl mladý muž ozbrojen nožem, kterým se řezal na předloktí. Poslednímu pokusu o sebevraždu předcházelo navíc napadení jeho partnerky 9 bodnými ranami nožem. Z dostupných informací dále vyplynulo, že se jedná o člověka s duševním onemocněním, který pravidelně užívá psychiatrické léky.

S mužem komunikoval hasič, člen tzv. Týmu posttraumatické péče. Komunikaci vedl s ohledem na zásady rozhovoru s osobou demonstrující úmysl sebevraždy, a rovněž s ohledem na informace o jeho duševním onemocnění. Využíval při tom pravidla a kroky tzv. První psychické pomoci, ve které je proškolen psychologem HZS kraje. Důraz kladl na navázání kontaktu, vytvoření vztahu důvěry a zjištění potřeb, které vedly muže k takovému jednání. Reakce a chování muže na sloupu byly těžko předvídatelné a rychle se měnící (např. opakovaně vstával na vrcholu stožáru a hrozil jeho pád dolů, žádal přítomnost hasiče u sebe na sloupu a následně ho odmítal), a tomu se musela průběžně přizpůsobovat komunikace s ním. Každý krok byl hasičem předem vyjednan. V průběhu rozhovoru kladl příslušník důraz na zajištění bezpečnosti muže, tj. přesvědčoval sebevraha k tomu, aby odhodil nůž, aby se na sloupu nepohyboval, dále se nesebepoškozoval a nechal si ošetřit zranění apod.

S odkazem na využití všech těchto postupů se hasiči opakovaně dařilo muže na sloupu přesvědčit ke spolupráci a následně k ukončení pokusu. Muž byl předán Zdravotní záchranné službě, a současně mu člen Týmu posttraumatické péče poskytl své kontaktní údaje pro případ potřeby zprostředkování následné péče. Přes veškerou snahu o pomoc však muž své sebevražedné pokusy opakoval a ukončilo je až jeho následné umístění do výkonu vazby.

Jinou zkušeností je případ vraždy a dokonané sebevraždy manželského páru seniorů ve věku kolem 90 let, kdy muž ve svém bytě zastřelil nejprve svou manželku a následně sebe. Důvodem jeho jednání byly obavy ze stárání, možného nedůstojného umírání, a obava, že by v případě úmrtí jednoho z manželů druhý z manželů zůstal „sám“, bez svého celoživotního partnera. Pro pozůstalé i zasahující podobné příběhy vyvolávají otázky typu, zda je tento čin „hrdinským“ nebo „zbabělým“ jednáním, jak by takovou věc člověk prožíval, kdyby se stala v jeho rodině, jeho rodičům, objevují se otázky vlastní smrtelnosti apod...

Bible o sebevraždách

Ladislav Beneš, Dr. – Katedra praktické teologie UK ETF

„**Bible o sebevraždách**“ se jmenuje **název příspěvku**. V části konference, nesoucí název: „SEBEVRAŽDY Z NADHLEDU: hledáme odpovědi.“ Otázek, na které bychom potřebovali odpověď, je ovšem celá řada. Soustředit se mohu jen na samotný moment sebevraždy /sebezabití.

Jisté je, že Bible o sebevraždách (nebo sebezabití) mluví. A to na nikoliv vedlejších místech, ani nejde o nějakou všední záležitost či bezvýznamné postavy. Stačí si představit: jde o prvního izraelského krále **Saule** a jeho **zbrojnoše** (1Sam 31,4n). A jde o **Jidáše**, jednoho z kruhu dvanácti učedníků, kteří stáli Ježíšovi nejbližší a prošli s ním velký kus cesty.

Ostatně i další sebevražda je z kruhů v královském paláci – rádce **Achítifel** (2Sam 17,23), který se oběsil. A **Zimrí** je opět izraelským králem (1Kr 16,18), i když hodnoceným vskutku negativně.

Zda zařadit mezi sebevrahy v Bibli **Abímeleka** (Sd 9,52-54)? Patří do generace soudců Izraele. Nabízí však vytvoření království. Které ovšem udržuje pohromadě značným násilím a při potlačení vzpoury mu nějaká žena hodí z věže na hlavu mlýnský kámen. Aby se neříkalo, že zemřel rukou ženy, požádá zbrojnoše, aby ho zabil.

A pak je v Bibli ještě jedna postava, která si bere život: **Samson**. Figura šťastlivce a siláka, který ovšem podlehne svodům své manželky a vyžvaní jí tajemství své síly, jež souvisí s dlouhými vlasy. A tak nakonec je zajat a zmučen tak, jak se mučili nejhorší nepřátelé. A z posledních sil prosí Boha, aby mu ještě jednou daroval sílu, aby mohl na hlavu nepřátel shodit dům, ve kterém zahyne i on sám (Sd 16,30).

Je jasné, že Samson patří do zcela jiné kategorie těch, kteří si berou život: není to král či rádce krále, kteří vidí krachovat svou politiku a končí raději svojí rukou, než rukou nepřátel. V každém případě, mohli bychom říci, nemá jejich situace stejně žádné východisko. Kdežto Samson pokorně prosí Boha a chce i přes své selhání a svou ztrátu dokončit, k čemu je poslán: pobíjet nepřátele, nevydat posměchu slávu Hospodina.

U Saula, resp. v celém příběhu o Saulovi, je co se učit: Král **Saul** trpí *presuicidálním syndromem*¹. Projevuje se depresemi, které občas propuknou v nezdolatelnou agresi vůči okolí a zahání je muzikoterapeuticky díky Davidovi (1Sam 16,14-23), který mu v kritických chvílích hraje na harfu. Saul navíc zjistí, že po několika špatných rozhodnutích se od něho odklání Bůh (1Sam 15,11) a je tedy čím dál opuštěnější a bez naděje. I pokus o pokání vyjde naprázdno (1Sam 15,24-26). Po prohrané bitvě, když je raněn a přišel o království a o syny, prosí svého zbrojnoše, aby ho probodl. Ten ovšem *asistovanou sebevraždu* odmítne. Saul se tedy probodne sám. Důvod, který Saul udává, nesouvisí bezprostředně s jeho předchozími stavy, nýbrž s tím, aby ho nezabili a „nezneuctili“ pohanští „neobřezanci“ (1Sam 31,4). To není projevem ohledu na osobní důstojnost, ale král je představitel lidu i Hospodina a ti nemají být zostuzeni.

I touto krátkou zmínkou má být naznačeno, že sice najdeme v Bibli mnoho látky, která je zajímavá z hlediska psychologického, sociálního či historického, ale musíme pamatovat, že tato perspektiva není primárním zájmem biblických autorů. Zejména **Jidáš** se obvykle nabízí jako vděčný předmět zájmu pro zkoumání jeho osobnosti a vnitřního světa, a odvozování analogií pro naše vnitřní, duševní pochody. Jidáš je člověk, který plánuje zradu na svém nejbližším příteli, ale posléze dojde poznání, že tato zrada za třicet stříbrných je neodpustitelná. A nakonec, když žádá o pochopení ty, kteří si ho najali, neboť se smrtelně provinili na nevinném člověku, je odmítnut, jeho pokání a lítost není přijato: „Co je nám po tom? To je tvoje věc!“ (Mt 27,4) mu řeknou ti, co si ho zaplatili. Peníze jim tedy hodil k nohám a „šel a oběsil se“ (Mt 27,5). Více se nedozvíme.

Bible nelíčí ani tolik individuální příběhy, jako vypravuje příběhy, ukazující moc hříchu, moc zla, jak se rozmáhá, jak ničí životy a přemáhá i ty – nebo právě ty – nejlepší, kteří se nám jeví jako dostatečně vyspělí, s dostatkem sebevědomí i schopností, dostatkem znalostí i životních zkušeností. Mnohdy je tato síla mocnější, než všechny pokusy ji eliminovat a podvázat její moc,

¹ Herbst, M.: beziehungsweise. Grundlagen und Praxisfelder evangelischer Seelsorge. Neukirchen: Neukirchener Verlag 2012, 448.

tím, že se pokusíme odstranit veškeré příčiny. A i když umíme tuto moc pojmenovat a – jak se dnes říká: pracovat s ní. Ten optimismus, že dokážeme naší práci hřích odstranit, či nějak racionalizovat, „odvysvětlit“, nebo aspoň umenšit atp. se v dějinách takřka cyklicky opakuje. A konce nebývají veselé.

A Bible líčí tyto příběhy, vlastně je to jeden velký příběh, ve kterém ukazuje nejen lidské troskotání, ale také zápas, dramatický zápas proti této moci, která rozkládá lidské životy. Zápas, který vrcholí v pašijovém příběhu, utrpení, smrti, ukřižování Ježíše Krista. V rámci těchto událostí je jedna z vedlejších rolí obsazena Jidášem. Vzkříšení Ježíše třetího dne je pak základem, ze kterého roste křesťanská víra. A z ní naděje, že ona destruktivní moc hříchu nepokračuje donekonečna, nemá poslední slovo, je tu nad ní ještě moc jiná, která nekapituluje ani před samotnou smrtí ani před žádnou beznadějí a zoufalstvím, které smrt – asi každá smrt, některá více, jiná méně – šíří kolem sebe. Takže apoštol Pavel z perspektivy Vzkříšení zvolá (1Kor 15,55): “Kde jest, ó smrti, osten tvůj? Kde jest, ó peklo, vítězství tvé?” Ne, že by tu ostny a peklo již nebyly. Ale vítězství jim ponecháno nebude.

Bible tedy nemlčí o tom, že si někteří lidé vzali život sami. Mlčí však zcela tam, kde bychom rádi něco slyšeli – jak se Bible (Bůh) dívá na tyto sebevraždy? Jaký k nim zaujímá postoj? O tom se bezprostředně nedočteme nic. Okolnosti, které tyto postavy dovedly k sebevraždě, jsou různé. Samson chce nakonec zůstat věrný svému poslání, ještě se pomstít a zachránit Boží čest; Jidáš lituje, že zradil spravedlivého. Ale nic obšírného, jen konstatování: „šel a oběsil se“. U rádce Achitofele dokonce čteme, že po té, co se oběsil, „zemřel a byl pohřben v hrobě svého otce“ (2Sam 17,23), tedy bylo mu – řečeno jinými slovy – dopřáno to, co někdy čteme na náhrobcích: „odpočivej v pokoji“. Ale v Bibli není žádné slovo otázky, a už vůbec ne moralisticky zdvižený prst nad způsobem úmrtí. A snad toto mlčení zapříčinilo, že zde vznikl velký prostor k úvahám a kreativitě. Záleží jen na filosofické a náboženské škole, ke které se přikloníme.

Myslím, že to je určitě jedna z věcí, které si máme všimnout: Sebevražda není v Bibli tematizována, není předmětem zvláštního zájmu. Není ani dovolená, ani zakázaná. Poslední chvíle, ba ta nejposlednější chvíle v životě člověka nemůže rozhodnout a nerozhoduje o tom, zda bude člověk Bohem přijat na milost či nikoliv. Poslední chvíle a poslední čin nerozhoduje o tom, zda člověkem bude pohrdáno, nebo bude i nadále v úctě. Je-li něco – mimo Boží milosti – rozhodující, pak je to život v jeho celku (ale ani ten s poslední platností). Ne poslední chvíle, ve které člověk mnohdy nejedná zcela svobodně a s rozmyslem, jak si romantici rádi představují, takže eufemisticky hovoří o „svobodné smrti“.

Avšak v dějinách lidstva – zejména pod vlivem antiky, kterou křesťané adoptovali – byla této poslední chvíle lidského života přiřčena velká, ba významná role. S neblahými důsledky, které neseme dodnes. I na našem programu je prohlášení: „Nechceme téma sebevražd tabuizovat.“ Proč právě *tabuizovat*? Proč sebevraždy vůbec někdy někdo tabuizoval? A někdy se ptám, z jakých motivů roste vlastně ona dnešní starost (a zájem) o poslední chvíle lidského života a pohřby?

Ars moriendi, umění umírání, by stálo za samostatné zpracování. Už jen otázka tzv. posledních slov umírajícího, kdy se mělo za to, že lidé mající blízko smrti, jsou již jednou nohou vlastně na „druhém břehu“ či „onom světě“, a tudíž mohou přinést nějaké významné poselství. Ale zmínit můžeme stoický přístup, kde je k smrti třeba přistupovat zcela racionálně, v souladu s okolním řádem přírody. Nepodlehout žádostivosti, starostem ani emocím, jinak nás ovládne chaos. Sebevražda proto není vyloučená, je-li výsledkem rozumové úvahy. Vzít si život v zoufalství je nemožné, to je vítězství chaosu. Proto je dobré si vzít život raději v mladším než starším věku, kdy bychom nad sebou nemuseli mít plnou kontrolu. Později přistoupí učení o démonech, kteří se stávají aktivní hlavně ve chvíli, kdy je člověk oslaben a mohou člověka přemoci. Takže církevní otcové postupně právě v sebevraždě, v antickém světě poměrně běžné, vidí vítězství těchto démonů, chaosu, neschopnost člověka se spolehnout na Boží milost a snášet trpělivě, co život (v 19. století to bude: osud, prozřetelnost) na nás sesílá. V trpělivosti a mlčenlivém snášení utrpení má být člověk konformní se způsobem, jak mlčky snášel utrpení v posledních chvílích života Ježíš. A konečně, sebevražda je porušením příkázání „Nezabiješ“. V roce 860 papež Mikuláš I. (nám Čechům by měl být blízký, neboť pověřil christianizací Slovanů Cyrila a Metoděje) prohlásí sebevraždu za *smrtný hřích*. Tudíž nelze sebevrahy pohřbívat v křesťanské půdě, stávají se tímto činem pohany. Odsouzena je tím i rodina. Že rozhodující pro spásu – nebo zatracení – je

právě ta nejposlednější chvíle, odhalují církevní otcové v samotné Bibli, kterou ovšem vykládají hodně po svém způsobu: na příkladu zločinců visících vedle Ježíše na kříži. Jeden se na poslední chvíli zachrání, druhý se na poslední chvíli rouhá. A *ars moriendi* spočívá právě v tom, že celý život budu pamatovat na smrt (*memento mori*), zpřítomňovat si ji, abych nepodleh v poslední chvíli. Sebevražda je projevem morálního selhání a vlastně nevěry v Boží moc. Tedy hříchem.²

Až teprve reformace (zejm. Luther) díky novému soustředění na Písmo přijde s osvobozením od tohoto historického nánosu a tlaku: pamatovat na smrt, to ano. Ale ne na svou smrt, nýbrž Kristovu. Ne naše ctnosti, ale zásluhy Kristovy mohou zachránit před odsouzením. Ne až v poslední chvíli, o to nejde. Ale o to, abys, člověče, nespáchal sebevraždu dřív, než budeš na smrtelné posteli: například tím, že budeš soudit druhé, ač sám nejsi o nic lepší. Luther dobře ví, že ve chvíli smrti na člověka může zaútočit satan, moc, kterou nezvládneme, ale která ovládne nás, když jsme oslabeni – ale po Kristově vzkříšení tento satan o člověku nemá poslední rozhodující slovo a moc. O tom, čím život byl dobrý nebo nedobrý nerozhoduje satan nebo smrt či sebevražda, ale Kristus. A na jeho milost se můžeš, člověče, spolehnout.

Jestliže Bible mlčí v oblasti „učení“ o sebevraždě či smrti vůbec³, tak nemlčí tam, kde jde o nářky těch, kdo si život nespíš nakonec nevzali, ale velmi po tom touží⁴. Od nich slyšíme zoufání a bědování, nebo to, co bychom mohli takřka nazvat rouháním (proklínání dne narození, osočování Boha, že nedrží slovo – Jonáš, Eliáš), tam je nám dáno nahlédnout do nitra těchto lidí. Smrt si přáli: Mojžíš, Nu 11,11nn; Eliáš, 1Kr, 12,4; Jeremjáš, Jer 15,10; 20,14nn; Jonáš, Jon 4,3.8; Jób, Jb 3,1nn; všichni pod tíží úkolu, který jim připadl. Úkol, který je přivede k tomu, že jsou osamělí, opuštěni, propadají zoufalství, až nakonec touží po smrti⁵. Další proroci (Amos, Izajáš, Micheáš) sice nemluví o smrti, ale jejich nářek pod tlakem údělu není o nic menší. Vzdálené to nebylo ani Ježíšovi (Mt 26,38). Existuje celá řada žalmů (nejznámější jsou Ž 13, 17, 22), které tyto nářky v zoufalství a bezmoci, zobecňují a propůjčují nám dodnes slovník i obrazy, abychom je mohli i my vůbec rozpoznat a vyslovit. A nemuseli je považovat za projev zbabělosti, nedůstojnosti, nebo snad neschopnosti je unést. Ostatně plakat s plačícími není ostuda či projev malé víry, jako tomu bylo ještě v 19. století, ale je to křesťanská ctnost (Ř 12,15).

Co s tím?

Zmíním dva aspekty:

- Jestli něco téma sebevraždy v Bibli ve svém kontextu odhaluje, tak to je role společenství, ve kterém onen člověk žil. Sebevražda je výrazem izolace a opuštěnosti – z jakéhokoli důvodu. Bible ukazuje, do těchto končin vede člověka hřích, a to nezřídka i proti jeho vlastní vůli a schopnosti se nějak bránit.
- Druhým, s tím úzce souvisejícím aspektem, je téma nářku, žaloby. Nejde jen o „nadávání na poměry“, i když to bych asi nikomu nezakazoval, ale skutečného nářku. Který se neobrací však na věci či osoby sekundární. V Bibli jsou žaloby, projevy zoufalství, které ne bez emocí a zloby, přednáší v plné důvěře samotnému Bohu, ano Bůh sám se stává předmětem otázek a žalob (Žalmy, Jób).

Církev by tedy měla být známa tím, že to není (jen, hlavně) odbornice na smrt (a krásné pohřby), ale odbornice na život. Že je prostředím, kde je dostatek možností pěstovat společenství vzájemné důvěry a solidarity, i možností – docela individuálně – žalovat ne jen tak „mezi námi“, ale přímo na těch nejvyšších místech na poměry, které jsou k neunesení. A také, že je prostředím, kde ne, že se nesmí na nikoho hodit břemeno, úkol, vina. Nebo si člověk nesmí na nic stěžovat, protože dobrý křesťan umí trpět a všechno snášet, protože se umí svěřit do rukou „prozřetelnosti“ či „osudu“,

² Celý odstavec zpracován dle: Forschner, M.: „Der Tod ist nichts gewaltiges“. Stoische und epikureische *meditatio mortis*. In: Leben Trotz Tod. JBTh 19 (2004), Neukirchen: Neukirchener Verlag 297-310. A: Hamm, B.: Luthers Anleitung zum seligen Sterben vor dem Hintergrund der spätmittelalterlichen *Ars moriendi*. Tamtéž, s. 311-362.

³ K tématu smrti např.: von Rad, G.: Alttestamentliche Glaubensaussagen vom Leben und Tod. In: Týž: Gottes Wirken in Israel. Vorträge zum Alten Testament. Neukirchen: Neukirchener Verlag 1974, 250-267.

⁴ K tématu sr.: Filipi, P.: Kdo slyší můj nářek? Posleství kajících žalmů. Třebenice: Mlýn 1997. Janowski, B.: Konfliktgespräche mit Gott. Eine Anthropologie der Psalmen. Neukirchen: Neukirchener Verlag 20062 (2003).

⁵ Schmidt, W.H.: Jeremias Konfessionen. In: Klage. Jahrbuch für Biblische Theologie, Bd. 16 (2001), Neukirchener Verlag Neukirchen 2001, 3-23, 3.

nebo jak se to jmenuje. Naopak, toto vzájemné nesení je funkcí tohoto společenství. Protože se nežije tím, jak se těchto břemen zbavit, ale žije se z toho, že tato břemena na sebe již jeden vzal a odnesl. A křesťan to může a má ve vztahu k bližním napodobit (Ř 15,7⁶).

Na začátku jsme připomněli, že tento příspěvek o sebevraždách v Bibli je v části: „SEBEVRAŽDY Z NADHLEDU: hledáme odpovědi.“ Vskutku to tak často je při naší práci s Bibli: očekáváme od ní odpověď na naše otázky. Zdá se, že v tomto případě, a tedy v klíčových otázkách života, je tomu naopak: ona klade otázku nám. Zda se svým způsobem civilizace a života, zda se svými postoji a přístupem k životu, nejsme v té pozici, že jsme to my, kdo zrazuje, kdo vytváří pro druhé nevratné, neopravitelné poměry, takže jsou z toho druzí zoufalí – a ještě si na to nikdo nesmí ani postěžovat? Vnímáme, že náš život, který si chceme žít po svém jako dospělí lidé a který považujeme za vskutku „náš“, je ovšem vetkán do života těch druhých tak úzce, že jsme pro druhé ohrožením? Nebo žijeme svůj život tak, že víme, že to není náš život, a tudíž v něm mají druzí své místo... ?⁷

Minulý týden se konalo v Jižní Koreji Valné shromáždění Světové rady církví. Gremium, které shromažďuje a reprezentuje významnou část světového křesťanstva. Na tomto světovém fóru mj. zaznělo: „Na Zemi se děje historicky ojedinělé bezpráví... zdá se, že panující globální kultura přijímá a legitimizuje sociální, ekonomickou a ekologickou nespravedlnost... Pohrdání lidskými právy a marginalizace chudých se jeví jako nevyhnutelný doprovodný jev ve světě, který je zaměřen na moc, výkonnost, snahu po co největším růstu a je posedlý chamtivostí.“⁸ Můžeme to prohlásit za levicovou propagandu. Ale raději se zamysleme, zda takový svět – v malém kolem sebe, nebo ve velkém – přece jen nebudujeme, a zda-li je tedy pro každého k žití a přežití. To jsou jen některé otázky, které také Bible klade nám nad tématem sebevražd.

Bible o sebevraždách – citáty

Saul a jeho zbrojnoš

1 Samuelova 31:1-6 Pelištejci bojovali proti Izraeli. Izraelští muži před Pelištejci utíkali a padali pobiti v pohoří Gilbóa. ² Pelištejci se pustili za Saulem a jeho syny. I pobili Pelištejci Saulovy syny Jónatana, Abínádaba a Malkíšúu. ³ Pak zesílil boj proti Saulovi. Objevili ho lukostřelci a těžce ho postřelili. ⁴ Saul řekl svému zbrojnoši: "Vytas meč a probodni mě jím, než přijdou ti neobřezanci, aby mě neprobodli oni a nezneuctili." Zbrojnoš však nechtěl, velmi se bál. Saul tedy uchopil meč a nalehl na něj. ⁵ Když zbrojnoš viděl, že Saul zemřel, také on nalehl na svůj meč a zemřel s ním. ⁶ Toho dne spolu zemřeli Saul, jeho tři synové, jeho zbrojnoš i všichni jeho mužové.

Achítofel

2 Samuelova 17:23 Když Achítofel viděl, že jeho rada provedena nebyla, osedlal osla a vydal se na cestu do svého domu ve svém městě. Udělal pořizení o svém domě a oběsil se. Umřel a byl pohřben v hrobě svého otce.

Zimrí

1 Král 16:18-20 ¹⁸ Když Zimrí viděl, že město bude dobyt, vešel do paláce královského domu, královský dům nad sebou zapálil, a tak zemřel ¹⁹ pro své hříchy, které páchal, když se dopouštěl toho, co je zlé v Hospodinových očích, a chodil po cestě Jarobeámově, v jeho hříchu, jímž svedl k hříchu Izraele. ²⁰ O ostatních příbězích Zimřího a o spiknutí, které zosnoval, se píše, jak známo, v Knize letopisů králů izraelských.

⁶ **Romans 15:7** Protož přijímejte se vespolek, jakož i Kristus přijal nás v slávu Boží.

⁷ Toto je pouze jeden aspekt v otázce, proč dochází k sebevraždám. Bylo by třeba podrobněji roztřídit příčiny sebevražd (a pojmosloví v této oblasti) a pokusit se analyzovat statistické nálezy, které naznačují, že jednou z nejčastějších příčin ve střední Evropě jsou psychická onemocnění. Jinde je důvod spíše sociální (chudoba – ta je ale důvodem sebevražd jen v některých bohatých státech, chudé státy mají obvykle nejnižší počty sebevražd vůbec atp.). Sebevraždy starých lidí se prý obzvláště těžko statisticky sledují – mnoho lidí zemře proto, že už nemají chuť či sílu žít, ale nejde to odlišit od tzv. přirozené smrti.

⁸ Zdroj: <http://aktuell.evangelisch.de/artikel/89729/weltkirchenrat-historisch-einmaliges-unrecht-auf-der-erde> (staženo 6.11.2013)

Abímelek

Soudců 9:50-55 ⁵⁰ Potom táhl Abímelek do Tebesu, oblehl jej a dobyl. ⁵¹ Uprostřed města byla pevná věž, kam utekli všichni mužové a ženy i všichni občané města. Zavřeli za sebou a vystoupili na střechu věže. ⁵² Abímelek přišel až k věži a bojoval proti ní. Přiblížil se ke vchodu do věže, aby založil požár. ⁵³ Vtom hodila nějaká žena Abímelekovi na hlavu mlýnský kámen a prorazila mu lebku. ⁵⁴ Rychle zavolal svého zbrojnoše a poručil mu: "Vytas meč a usmrť mě, ať o mně neříkají: »Zabila ho žena!«" Mládenec jej tedy probodl a on zemřel. ⁵⁵ Když izraelští muži uviděli, že Abímelek zemřel, vrátil se každý do svého domova.

Samson

Soudců 16:24-31 ²⁴ Když ho lid viděl, vychvaloval svého boha. Volali: "Náš bůh nám vydal do rukou našeho nepřítele, pustošitele naší země, který mnoho našich skolil." ²⁵ Rozjařili se a křičeli: "Zavolejte Samsona, ať nám poslouží k nevázaným hrám!" Zavolali tedy Samsona z vězení, aby si s ním nevázaně pohrávali. Postavili ho mezi sloupy. ²⁶ Samson požádal mládence, který jej vedl za ruku: "Pusť mě, ať mohu ohmatat sloupy, na nichž budova spočívá, a opřít se o ně!" ²⁷ Dům byl plný mužů i žen, byla tam všechna pelištejská knížata. I na střeše bylo na tři tisíce mužů a žen, hodlajících přihlížet nevázaným hrám se Samsonem. ²⁸ I volal Samson k Hospodinu a prosil: "Panovníku Hospodine, rozpomeň se na mne a dej mi prosím jen ještě tentokrát sílu, Bože, abych rázem mohl vykonat na Pelištejcích pomstu za svoje oči!" ²⁹ Pak Samson pevně objal oba prostřední sloupy, na nichž budova spočívala, a vzepřel se proti nim, proti jednomu pravici a proti druhému levici. ³⁰ A řekl: "Ať zhynu zároveň s Pelištejci!" Napnul sílu, a dům se zřítíl na knížata i na všechny lid, který byl v něm, takže mrtvých, které usmrtil umíraje, bylo víc než těch, které usmrtil zaživa. ³¹ I sestoupili jeho bratři a celý jeho dům, vynesli ho, vrátili se a pochovali ho mezi Soreou a Eštaólem v hrobě jeho otce Manóacha. Soudil Izraele po dvacet let.

Jidáš

Matouš 27:1-5 Když bylo ráno, uradili se všichni velekněží a starší lidu proti Ježíšovi, že ho připraví o život. ² Spoutali ho, odvedli a vydali vladaři Pilátovi. ³ Když Jidáš, který ho zradil, viděl, že Ježíše odsoudili, pocítil výčitky, vrátil třicet stříbrných velekněžím a starším ⁴ a řekl: "Zhřešil jsem, zradil jsem nevinnou krev!" Ale oni mu odpověděli: "Co je nám po tom? To je tvoje věc!" ⁵ A on odhodil peníze v chrámě a utekl; šel a oběsil se.

Sebevraždy všedního dne: Co my na to?

Zpráva studentky T. Provazníkové o listopadové konferenci na ETF...

Pod tímto názvem se 15. listopadu 2013 na Evangelické teologické fakultě konala čtvrtá mezioborová konference. Přinesla možnost sdílet citlivé téma a hovořit o něm bez předsudků. Během setkání se všichni přítomní společně snažili naplnit tři hlavní cíle: Sdílet zkušenosti se sebevraždou a postoje vůči ní z pozic osobních, profesionálních, teoretických i z pozic společenství a společenských. Pojmenovat otázky a dilemata v tomto hodnotově obsazeném tématu. Připomenout a pojmenovat příslušnou míru osobní a společenské zodpovědnosti a solidarity.

V průběhu dopolední části si účastníci poslechli osobní výpovědi lidí, kterých se sebevražda nějakým způsobem dotkla.

Strojvedoucí vlaku, pod který skočil sebevrah, hovořil o tom, jak rychlá a nečekaná událost byla. Popsal, jak se v danou chvíli cítil, i to, za co všechno je jako profesionál zodpovědný. Drážní hasič mluvil o tom, jak se podílí na zásahu u sebevraždy. Uvedl, jak se při neštěstí stará o strojvedoucího, jak takové situace zvládá on i jeho mladší kolegové, na které následně dohlíží. Práci přiblížil na konkrétních příkladech ze své praxe. Maminka, jejíž patnáctiletá dcera spáchala sebevraždu, vyprávěla o tom, co osudovému okamžiku (ne)předcházelo – řekla, že do dnešní doby vůbec netuší, proč se její dcera rozhodla svůj život ukončit. Popsala co se dělo ve chvíli, kdy se o události dozvěděla a jakým způsobem jí byla věc sdělena. Novinář a zároveň cestující z

vlak, pod který skočil sebevrah, sdílel své zážitky a pocity. Uvažoval o odpovědnosti sebevrahů, rozpoutal diskusi o černém humoru.

Výstup přednášejících byl následně reflektován v malých skupinkách vytvořených z řad posluchačů, kteří uvažovali nad otázkou: Co můžu jako účastník neštěstí udělat pro sebe, co pro druhé a proč, když se taková věc stane.

Pro hasiče a strojevodce je důležité chovat se profesionálně, tedy dodržet předpisy a zajistit provoz; mít dobrou přípravu na další zásah, především mít možnost sdílet svou zkušenost a nebýt ve své situaci sám.

Pozůstalý by měl mít v situaci možnost být spolu se svými blízkými, rodinou nebo duchovním. Dále by s ním mělo být zacházeno důstojně, tedy nebýt lacině utěšován, mít možnost klidu, dostat potřebné informace. Také by měl mít možnost se svobodně rozhodnout, jak chce on sám svou situaci prožívat.

Pro novináře je setkání se sebevraždou především prací. Musí ji udělat včas a dobře. Jeho úkolem je, aby se o události mluvilo. Ale měl by se vyvarovat hyenismu a zachovat spíše informační hodnotu příspěvku.

Cestující potřebuje především praktické informace o jízdě. Může přispět tím, že o události mluví, může pomáhat.

V odpolední části konference se její účastníci snažili na téma podívat z nadhledu a hledali odpovědi na různé otázky, které se okolo sebevražd vyskytují. Seznámili se s možnostmi a poskytováním krizové intervence. Pracovníci integrovaného záchranného systému promluvili o přípravě a postupu při zásahu u sebevraždy; jako příklad uvedli svou zkušenost se dvěma různými událostmi. Teologický příspěvek nám představil případy sebevražd, které můžeme najít v Bibli. Relativizoval chápání sebevraždy jako smrtelného hříchu a představil dějinné pozadí vzniku tohoto přesvědčení.

Při společném přemýšlení o zásadních otázkách a dilematech společenských postojů k sebevraždě napadaly účastníky myšlenky, které často vycházely z pozice moci a svědčily tím o vnímání vlastní bezmoci tváří v tvář tématu:

- Jestliže má člověk svobodnou možnost se zabít, má záchranář jednat podle zákona a zabránit jeho úmyslu i fyzickou silou?
- Musí strojevodci jednat vždy s chladným rozumem a zodpovědně vykonávat svou práci, anebo má mít možnost se v náročné situaci „zhroutit“? Má zdravotník jednat z pozice moci a dát truchlícímu pozůstalému utišující léky nebo mu může nechat jeho smutek prožít?
- Vytratil se respekt a úcta k těm, kteří se rozhodli zemřít.
- V České republice chybí komplexní péče o ty, co se o sebevraždu pokusili.
- Církev by se měla omluvit za to, jaký zaujímal v minulosti postoj vůči sebevraždám.
- A další...

V průběhu konference přítomní postupně zjišťovali, jak je téma stále široké a neprojednané. Nezazněly například hlasy těch, kteří se o sebevraždu pokusili nebo na ni zrovna myslí. Konference neměla být pojata jako osamělý „výkřik do tmy“. Pořadatelé předpokládají, že budou nadále spolupracovat s lidmi, kteří se o problematiku zajímají. K tomu účelu slouží například skupina na sociální síti Facebook s názvem „Když se někdo rozhodne zemřít“. Výsledkem této spolupráce by měl být písemný materiál určený ke zvýšení vnímavosti nás všech k tématu sebevražd.